

TRÄSKOFELA OCH GLASHARMONIKA bland rariteter på Musikhistoriska museet

Serpent, pochette, vielle eller ditalharpa — den som frågar sig vad det är för musikinstrument som har så vackra namn kan få svar på musikhistoriska museet vid Slottsbacken i Stockholm. Där finns de allesammans uppsatta på prydliga skärmar, och man kan också få höra hur de låter. Sedan man hyrt ett par hörlurar i kassan och kopplat dem till uttag här och där i museet, strömmar den spröda spinnets eller det fräna krumhornets toner in i öronen.

— Vi samarbetar med både Rikskonserter och Riksställningar om talar fru Karin Tenggren på museet. Vi tycker museets samlingar är alldeles för intressanta för att bara förbehållas stockholmarna. Men gamla instrument är ganska ömtåliga ting, så vi har kanske inte kunnat sprida det vi har att bjuda så mycket som vi skulle vilja.

— Här på museet har vi varje år en serie konserter på gamla instrument, och de brukar vara mycket välbesökta.

★ Ett av höstens evenemang har den litet egendomliga beteckningen "akustiskt kabinet". Meningen är att presentera en av 1800-talets märkliga uppfinningar på instrumentområdet, nämligen det självspelande pianot eller pianolan. Instrumentet var en statussymbol i många hem vid sekelskiftet, och säkert suckade många barn av för-tjusning över att inte längre behöva ta tragglande pianolektioner. Pianolan kunde veva fram ett preludium av Chopin eller något romantiskt "salongstycke" i tidens sentimentala smak.

— Att sköta och utveckla samlingarna av framför allt instrument är vår huvuduppgift, betonar fru Tenggren. Som så många andra

Hardangerfelan är ett norskt folkinstrument, som med sina ljudande understrängar påminner om viola d'amore. Felan utsmyckas ofta med praktfulla inläggningar av pärlemor och sällsynta träslag.

museer i landet dras vi med svåra lokalproblem. Vad som får plats i de utrymmen vi nu förfogar över är bara en bråkdel av allt som finns nedpackat i lårar.

— Den permanenta utställning som nu pågår är ordnad kronologiskt från ca 1550 till 1850, från renässansens klara, rena flöjtinstrument via barockens dovre basuner till rokokons spröda klaverinstrument i olika former och romantikens nymodighet, pianoforten.

★ Hela denna utveckling har man lyckats dokumentera förvånansvärt

rikt på det begränsade utställningsutrymmet. Ingen möda har lämnats ospard för att sätta instrumenten i speblart skick. För att restaurera t ex ett hammarklaver eller en cembalo måste man ombesörja transporter till en firma i Basel, som specialiserat sig på renovering av gamla instrument.

För att hålla instrumenten i god kondition har man försett museet med en luftfuktningssystem, som hindrar bukiga violiner att spricka och ömtåliga klavikord att bli falska.

★ Till museets kuriositeter kan i avdelningen för folkmusik räknas ett par träskofelor, dvs ytterst enkla stråkinstrument, tillverkade av uttjanta träskor i norra Skåne för länge sedan. Ljudet från dessa klumpiga instrument är sprött och nästan patetiskt vemodigt.

Ett annat märkligt instrument är glasharmonikan, bestående av en samling glasskålar som stämts mot varandra och placerats runt en axel. När man vevade axeln runt och gned med fingertopparna mot glasskålarnas kanter, uppstod ett egenartat, eteriskt ljud.

Det var Benjamin Franklin som uppfann detta egenartade och ganska kortlivade instrument.

— Som andra museer är också musikhistoriska museet i hög grad till fromma för forskningen, säger fru Tenggren. Här finns ett stort arkiv med uppgifter om musikinstrument i så gott som samtliga europeiska museer samt ett kortregister över svenska och utländska instrumentmakare.

— Om intresset vittnar publik-siffran för 1966. Vi hade då 14 000 besökare, fortsätter fru Tenggren. Museet lockar inte minst ungdomen som paradoxalt nog genom sina egna idoler fått upp ögon — och öron — för de äldre instrumenten och deras ofta spännande och avvikande klanger.

— Ja, det finns faktiskt en släktskap på djupet mellan de mungigor

som medeltidens gycklare trakterade och mycket av den musik som låt oss säga Beatles frambringa.

Låtar från Bingsjö i Dalarna framför bla Pål-Olle på en utkommen skiva.

Benjamin Franklin konstruerade det märkliga instrumentet glasharmonika som blev mycket populärt under 1700-talet tack vare sina eteriska klanger. Glasharmonikan förekom ofta i ensemble tillsammans med flöjter, klarinetter och basethorn, som även syns på bilden.